

Araştırma-İnceleme

ADALET PARTİSİNİN İKTİDARDA OLDUĞU DÖNEMDE (1965-1971) ÖĞRETMEN SENDİKALARININ FAALİYETLERİNİN TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI

Mustafa Aydın BAŞAR¹ Şengül BÜYÜKBOYACI²

1 Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, mabasar5(at)gmail.com. ORCID: 0000-0003-3638-4647

2 Öğretim Görevlisi Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı, sengulbuyukboyaci(at)sdu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-1683-294X

Başar, Mustafa Aydın, Büyükboyacı Şengül “Adalet Partisinin İktidarda Olduğu Dönemde (1965-1971) Öğretmen Sendikalarının Faaliyetlerinin Türk Basınındaki Yansımaları”. ulakbilge, 34 (2019 Mart): s. 239-251. doi: 10.7816/ulakbilge-07-34-03

Öz

Öğretmenler, 1960'lı yıllardan itibaren kendi politik görüşleri doğrultusunda sendika ve dernekler kurarak örgütlenmişlerdir. Bu dönemde faaliyet gösteren İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İLK-SEN) ve Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) gibi öğretmen sendikalarının amacı, millî eğitimde sosyalist bir düzenin kurulmasını sağlamaya çalışmak olmuştur. Türk toplumunun beklentilerinin yalnızca sosyalist düzenin varlığı hâlinde karşılanabileceğini belirten bu örgütler, hem öğretmenlerin sosyo-ekonomik haklarını savunmak, hem de ülkede bir sosyalist düzen kurmak adına çeşitli eylemlerde bulunmuşlardır. Söz konusu sendikaların faaliyetlerine tepki duyan MÖB'ün kuruluş amacı ise bir sınıfın diğer sınıfa üstün gelmesi şeklinde tezahür eden sosyalist düzenin Türkiye'de hâkim kılınmasını engellemektir. MÖB'ün savunduğu sistem ise tüm sınıfların birbiriyle dayanışma içinde olduğu bir toplum tesis edilmesidir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi için ise toplum ve eğitim hayatında manevi ve millî değerlere bağlılığın artması ve bu değerlerin desteklenmesi gerekmektedir.

AP'nin iktidarda olduğu 1965-71 yılları arasında, sağ ve sol görüşleri temsil eden siyasi partiler, öğretmen sendikalarının faaliyetlerinde de başat bir rol üstlenmişlerdir. Bu nedenden ötürü sendikalar, siyasi partilerin birer yan kuruluşu hâline gelmiştir. Bu öğretmen sendikalarının politik ortama dâhil olması ise asıl amaçlarından uzaklaşmalarına neden olmuştur. Çalışmada AP'nin iktidarda bulunduğu 1965-1971 yılları arasında öğretmen sendikalarının eğitim sistemi ve öğretmenlik mesleğine ilişkin faaliyetlerinin bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışma kapsamında, 1965-1971 yılları arasında ulusal gazeteler (Hürriyet, Cumhuriyet, Tercüman) taranmış, öğretmen sendikalarına ilişkin haberlerin analizinde betimsel analiz ve doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Bu gazeteler “ölçüt örnekleme” yöntemine göre amaçlı olarak seçilmiştir. Veriler, her üç gazeteye ilişkin arşivlerden alınmıştır. Haberleri seçerken öğretmen sendikalarının eğitimle ilgili kısımlarının alınmasına dikkat edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adalet Partisi, Öğretmen Sendikaları, Eğitim Sistemi, Öğretmenlik Mesleği, Türk Basını

Makale Bilgisi

Geliş: 2 Ocak 2019

Düzeltilme: 5 Şubat 2019

Kabul: 20 Şubat 2019

Giriş

Türkiye’de sendikal faaliyetlerin Adalet Partisi’nin iktidarda bulunduğu 1965-1971 yılları arasında hız kazanmaya ve öğretmen sendikalarında da bu faaliyetlerin yoğun olarak kendisini hissettirmeye başladığı görülmektedir. Sendikalaşma sosyal ve ekonomik problemlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. AP 1969 Seçim Beyannamesinde ve II. Süleyman Demirel Hükümeti programında eğitim mensuplarının sosyal ve ekonomik güvenliklerini sağlamaya yönelik tedbirlerin alınacağı belirtilmişti (AP Seçim Beyannamesi, 1969: 51; TBMM Tutanak Dergisi, B:4, O:2, 07.11.1969: 146). Programda yer alan bu tedbirlerden bir tanesi de öğretmen sendikalarının kanunlar çerçevesinde faaliyetlerine devam edebilmelerinin önünün açılmasıdır. Türkiye’de sendikal faaliyetlerin hız kazanmasında hem Türkiye’nin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve politik şartlar, hem de dünyanın içinde bulunduğu konjonktür etkili olmuştur. 1960’lı yıllarda kurulan ve faaliyet gösteren öğretmen sendikalarını daha iyi analiz edebilmek için, bu sendikaların kurulmasına izin veren hukuki dayanakların iyi bilinmesi gerekmektedir.

1961 Anayasası, çalışanların sendika kurması ve bu sendikalara üye olmalarının önünü açmış, haklarını genişletmiştir. 1961 Anayasası’nın 46. maddesinin 1.fıkrasında; “*Çalışanlar ve işverenler önceden izin almaksızın, sendika ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler*” (Kili-Gözübüyük, a.g.e.,: 206) hükmüyle işçi-memur ayrımı gözetmeksizin herkese sendika kurma ve üye olma hakkını tanımıştır. Bununla birlikte, 46. maddenin 2. fıkrasında; “*işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir*” ifadesiyle kamu görevlileri için ayrı bir yasal düzenleme yapılmasını öngörerek memurlara tanınan sendikal hakların sınırlandırmaya gidilmesinin yolu açılmıştır (T.C. Resmi Gazete, 20 Temmuz 1965, Sayı: 10859: 4644). Sendikal hakların verilmesi hususunda işçi-memur ayrımı yapılmamasına rağmen, grev hakkının verilmesinde işçi-memur ayrımına gidildiği görülmektedir.

Memurların grev hakkı yasaklanmamakla birlikte, bu hakkın düzenlenmesi TBMM’ye bırakılmıştır. 1965’te Devlet Personeli Sendikaları Kanunu’nun yürürlüğe girmesine rağmen parlamenterler, memurlara grev hakkı tanınması konusuna sıcak bakmamışlardır. Bu konuda savundukları görüş ise devlet memurlarının devlet hizmetlerini aksatmamaları gerektiğidir (Gülmez, 1998: 80). Ayrıca grev ve sendika hakkının memurlar tarafından politikaya alet edilebileceğinden endişe edilmekte idi.

Süleyman Demirel Dönemi öğretmen sendikalarının ortaya çıkışını ve faaliyetlerini daha iyi anlayabilmek için, o yıllarda dünyada meydana gelen gelişmelerin de iyi analiz edilmesi gerekmektedir. 1960’larda Doğu bloğunun lideri SSCB ile Batı bloğunun lideri ABD arasında geçen “*Soğuk Savaş*” dönemi mücadeleleri, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeleri etkileme temasına bürünmüştür. Jeopolitik konumu itibarıyla Türkiye, bu çekişmenin en çok yaşandığı ülkelerden birisi olmuştur. SSCB’nin “*kapitalist olmayan yol*” ve “*barış içinde yaşama*” tezleri ile ülkeler üzerindeki Amerika’nın etkileri kırılmaya çalışılmakta idi. Türkiye, ABD için de istihbarat açısından oldukça büyük bir önem arz etmekteydi. Yeni ve gelişen Türkiye, Amerika için SSCB’nin etkisinin gün be gün arttığı bir konjonktürde, petrol çıkarılarının korunması için mühim bir müttefik sayılmakta idi. Bu iki ülkenin söz konusu amaçlar için Türkiye üzerinde giriştiği mücadelede Amerika, Türkiye’nin kendi denetimi altında olmasını isterken SSCB ise Türkiye’nin en azından tarafsızlaşması için çaba göstermekte idi. Bu mücadeleler hâliyle Türkiye’nin iç dinamiklerini etkilemiştir (Koç, 2006: 5-9). Amerika, ülkedeki politik çatışmaları etkilerken, Rusya da sınıf çatışmalarının artmasına neden olmuştur.

II. Dünya Savaşı’nın ertesinde Amerika ve SSCB arasında meydana gelen ideolojik çatışmalardan ötürü tüm dünya gibi Türkiye de etkilenmiştir. 27 Mayıs darbesinin ardından Türk toplumunda, çeşitli ideolojik ayrışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Sağ ve sol şeklinde gerçekleşen bu ayrışma daha çok; işçi, memur ve öğrencilerde kendi görüşlerine uygun sendika ve dernek kurma ya da üye olma şeklinde kendini göstermiştir. 1960’ların sonlarına gelindiğinde ise bu ayrışmalar ideolojik fikir eylemlerinden başlayarak çatışma hâlini almış ve ülke gitgide karmaşa ortamına sürüklenmiştir. Toplumun tüm kesimlerinde görülen bu çatışmalar, kamu kesiminde görev yapan öğretmenlerin de dâhil olmasıyla ileriki yıllarda büyüyerek devam etmiştir.

AP’nin iktidarda olduğu 1965-71 yılları arasında, sağ ve sol görüşleri temsil eden siyasi partiler, öğretmen sendikalarının faaliyetlerinde de başat bir rol üstlenmişlerdir. Bu nedenden ötürü sendikalar, siyasi partilerin birer yan kuruluşu hâline gelmiştir. Bu öğretmen sendikalarının politik ortama dâhil olması ise asıl amaçlarından uzaklaşmalarına neden olmuştur.

Bütün bu nedenlerden dolayı, 12 Mart 1971’deki askeri muhtıranın nedenleri arasında, memur, işçi ve öğretmenlere verilen hakların toplumun huzur ve asayişini bozduğu da gösterilmiştir. Askeriyenin yönetime el koyması neticesinde memur, işçi ve öğretmenlere verilen haklar sınırlandırılmış, öğretmenlerin sendika kurma

hakları ise son bulmuştur. Böylece öğretmenler sendikacılığı alanında 1961 Anayasası öncesi konjonktüre geri dönmüştür.

Gençlik ve Spor bakanı İsmet Sezgin'le yapılan görüşmede kendisine öğretmen sendikalarının taleplerinin neler olduğu sorulduğunda; "O dönemler Türk siyasetine çeşitli ideolojilerin girdiği bir dönemdir. O ideoloji çeşitli freknsiyonlara neden oldu. Gençler bölündü işçiler bölündü. Öğretmenler de bir bölümü TÖB-DER oldu, bir bölümü TÖS oldu, bir kısmı biz milliyetçiyiz dediler, bir kısmı solcu olduklarını söylediler. Maalesef böylelikle eğitimi politize ettik. Eğitimi bir yerde yozlaştırdık. Uzun yıllar bunun sıkıntısını çektik. Kimisi parasız eğitim diyordu, kimisi sosyalist bir düzen istiyordu, bir kısmı da milliyetçilik üzerinde duruyordu. Adeta bunlar bir kavgaya dönüştü. Daha sonra bu kavgaların yararlı olmadığı anlaşıldı. Maalesef bu işler siyasal partilerimizin tümünün yanlış hareketleri nedeniyle yararlı olmamıştır" (Gençlik ve Spor Bakanı İsmet Sezgin ile Yapılan Görüşme, 2013) sözleriyle cevap vermiştir. Sezgin'in de açıklamalarından anlaşılacağı gibi başlangıçta öğretmenlerin haklarını savunmak amacıyla kurulan öğretmen sendikaları, daha sonra ideolojik kamplaşma ve çatışma içerisine girmişler asıl amaçlarından uzaklaşmışlardır.

17 Haziran 1965'te Devlet Personeli Sendikaları Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile 40'ı aşkın öğretmen derneği ve sendikası kurulmuştur. Bunlardan bazıları, Türkiye Teknik Öğretmenler Sendikası, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği, Üniversite Asistanları Sendikası, Mefkûreci Öğretmenler Derneği, Türkiye Öğretmenler Sendikası, İlkokul Öğretmenleri Sendikası ve Milliyetçi Öğretmenler Birliği'dir (Yıldırım, 2013: xii). Bu çalışmada ise bu sendikalardan daha çok öne çıkan Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), Milliyetçi Öğretmenler Birliği Konfederasyonu (MÖB) ve İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İLK-SEN)'nin eğitim sistemi ve öğretmenlik mesleği ile ilgili görüşleri incelenmiştir.

1. Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS)

TÖS'ün kuruluşu, ülkenin eğitim politikalarını ve MEB'in kendi düşünceleri doğrultusunda yönlendirmeyi amaç edinen Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu (TÖDMF) içindeki bir grup öğretmen tarafından gerçekleştirilmiştir. TÖS, millî eğitim alanında sosyalist düşünceyi hâkim kılmayı amaç edinmiş, sınıf çatışmasını özendirilen ihtilâlcî bir sendika özelliği taşımaktadır. Öğretmenlerin içinde buldukları sosyo-ekonomik sıkıntıları ve eğitim sistemindeki bozuklukları etkin bir şekilde kullanan TÖS'ün amacı, öğretmenleri kendi çatısı altında örgütlemek olmuştur. TÖS, ülkede gerçekleştirilmesi amaçlanan sosyalist devrimin itici gücü olarak öğretmenleri görmekte idi.

Öğretmenlerin mesleki ve günlük hayatta karşılaştığı pek çok sorunun iktidar sahipleri tarafından çok ihmal edildiğini vurgulayan TÖS, öğretmenlerin sosyo-ekonomik hakları konusunda alınan önlemleri yeterli bulmamaktadır. Bu nedenle, eğitim hizmetlerinde görev alan kişilerin haklarını elde etmeleri için çaba gösterileceğinin taahhüdünü vermiştir (Eraslan, 2012:5-8). TÖS kendini, yalnızca üyelerinin haklarını savunan bir sendika olarak değil, aynı zamanda dünya ve Türkiye'nin sorunlarına çözüm arayan bir sendika olarak tanımlamaktadır. Öğretmenlerin halk ile kader birliği içinde olduğunu vurgulayan TÖS, öğretmen sorunları ile halk sorunlarının birbirinden ayrı olarak ele alınamayacağını savunmuştur. Bu nedenle öğretmenlerin, öğrencileri ve halkı bilinçlendirme görevi olduğuna dikkat çekmiştir. Ülke sorunları konusunda halkı bilinçlendirme görevi olmasına karşın iktidara gelme gibi bir niyetlerinin olmadığını da belirtmiştir (Türkiye Öğretmenler Sendikası Sürekli Çalışma Programı ve Sendikal Eğitim Planı, İş Matbaası, Ankara, 1969: 12).

TÖS'ün faaliyetlerini yaygınlaştırdığı Süleyman Demirel Dönemi'nde (1965-71) TÖS, iktidarın, üyelerinin faaliyetlerini etkisiz hale getirmek için maaştan kesme, işten el çekirme gibi yöntemlere başvurduğunu iddia etmiştir. TÖS, kendi üyelerine uygulanan baskıları dergilerde, gazetelerde ve hatta mecliste tartışılmasını sağlayarak devamlı olarak gündemde tutmaya çalışmıştır (Makal, 1969: 111-126). AP'nin uyguladığı disiplin cezaları yalnızca TÖS'ün yönetim kurulu üyeleriyle sınırlı kalmasına karşın TÖS, bu cezaların tüm üyelere uygulandığı iddiasını sürdürmekteydi. TÖS'ün tabiri ile "öğretmen kıyımı" yapılmaktaydı. TÖS'ün bu iddiası politik görüşü farklı iki gazete olan *Cumhuriyet* ve *Tercüman*'da farklı şekilde ele alınmıştır.

Cumhuriyet'in "Öğretmen Kıyımını Protesto Haftası Başladı", başlıklı haberine göre; "(...)100'e yakın genç önce ellerinde 'Öğretmen kıyımı'nı ve öğretmenlere karşı tutumu tenkit edilen Millî Eğitim Bakanı'nı protesto eden dövizlerle Aksaray'a yürümüşler. (...) Yürüyüşten sonra TÖS merkezinde yapılan toplantıda konuşanlardan Mehmet Soydaş ise 'Öğretmen kıyıldıkça güçlenir' demiş ve yalnız şimdiki Millî Eğitim Bakanı zamanında 'Kıyılan' öğretmen sayısının 400 olduğunu, TÖS Genel Başkanı ve altı öğretmenin Bakanlık emrine alındığını ve 500 öğretmenin il dışında sürgüne gönderildiğini belirterek, 'Öğretmenlerimizle birlikte bu tabloyu değiştirmek için yeni bir Millî Eğitim Bakanı istiyoruz demistir...' (Cumhuriyet, 24.12.1967: 1). TÖS'ün çizgisini benimseyen

Cumhuriyet, öğretmenlere yapılan işten el çekirme, görev yeri değişikliği ve Bakanlık emrine alma gibi yaptırımları “*öğretmen kıyımı*” olarak adlandırmış ve bu “*kıyım*”a karşı yapılan protesto haftası, gazetede geniş bir şekilde yer almıştır.

Tercüman'da yayınlanan Ali Rıza Alp'in “*Öğretmen Kıyımı Meselesinin İçyüzü*” isimli makalesinde ise “*öğretmen kıyımı*” konusunu sert bir şekilde eleştirdiği görülmektedir. Makalede; “(...) *Öğretmen kıyımı parolası altında şahsi menfaatlerin bağdaş kurduğunu görmüyor değiliz. Altı öğretmen Bakanlık emrindeymiş. Bu rakam 140.000 öğretmeni olan bir memlekette ortaya sürülürse hükümetin kıyım siyasetini göstermez, aksine hükümetin öğretmenleri zemzemle yıkanmış kabul ettiğini ifade eder*”(Alp, 30.12.1967: 2) denilmiştir. Alp'e göre, öğretmen kıyımı adı altında TÖS'ün şahsi çıkarları yatmakta ve Hükümet öğretmen kıyımı yapmamaktadır.

TÖS'ün üzerinde durduğu bir önemli sorunda 1965 yılında yapılması gereken 8. Millî Eğitim Şûrası'nın bir türlü yapılmamış olmasıdır. 8. Millî Eğitim Şûrası'nın gecikmesi *Cumhuriyet*'te yayınlanan Fakir Baykurt'un “*Devrimci Eğitim Şûrası*” adlı makalesinde yer almıştır. Makalede; “(...) *Biz isterdik ki Bakanlık, yapılan uyarıları dikkate alsın, vakti geçmeden Millî Eğitim Şûrası'nı, objektif ölçülerle toplayıp, özgürlük içinde çalıştırsın, yapılacak işleri, alınacak tedbirleri ortaya koysun. Ama yapmamıştır. Bu yüzden bugün eğitimden profesöre kadar öğretmen çoğunluğunun resmî temsil organı olan TÖS, Eylül başında, dar olanaklarını harekete geçirerek 'Devrimci Eğitim Şûrası'nı' toplamaya karar vermiştir. Yurt içinde beş yüzden fazla öğretmenin, eğitimcinin, düşünürün, gençlik ve halk temsilcisinin katılacağı bu şûraya yurt dışından Russell ve Sartre gibi tanınmış filozofları da çağırmıştır...*” (Baykurt, 03.08.1968: 2) denilmiştir.

Baykurt'un makalesinden 43 gün sonra *Tercüman*'da yayınlanan Ahmet Kabaklı'nın “*Öğretmen Kıyımı*” isimli makalesinde Ali Rıza Alp'e benzer bir üslupla öğretmen kıyımını ve Devrimci Eğitim Şûrası'nı eleştirdiği görülmektedir. Kabaklı'ya göre; “*Türk öğretmenine mana ve maddece kıymış olanlar, adı politika sözlüğünden bir de 'öğretmen kıyımı' lafını uydurmuşlardır. Aslında öğretmenlerimizin katili de, düşmanı da, onları kuşbaşı doğrayan satırı da hep TÖS, denilen o kara keşiş başlığıdır. Şimdi toplanmış ŞRA yapıyorlarmış. Amanın Şûra'larını sevsinler! Orada artık yıllana yıllana kokmuş olan hangi bayat şırayı satacaklarını bilmeyen kaldı sanki!...*” (Kabaklı, 06.09.1968: 2). Kabaklı, Devrimci Eğitim Şûrası'nı eleştirerek ve asıl öğretmen kıyımını da TÖS'ün yaptığına dikkat çekmeye çalışmıştır.

Bu dönemde Türkiye, gerçekten de soğuk savaş dönemi iki kutuplu dünya düzeninde ABD'nin etkisinin yoğun olduğu bir ülke konumunda idi. Her ne kadar ülke sorunları ile ilgilense de TÖS'ün yarattığı tehlike, ülkenin SSCB'nin etkisi altına girmesi ve sosyalizmin ülke yönetimine egemen olma ihtimali idi.

1968 Karma Bütçe Komisyonunda konuşan Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem TÖS adına radyoda yayınlanan bir bildiriye okumuştur. Bu bildiri “*Öğretmenler tüm işçi grevlerini desteklemek içinde karar alırlarsa, bu dayanışma daha güçlü ve daha etkili olacaktır. Zulmü, karanlığı Amerikan uyduluğunu temsil eden AP iktidarına karşı tüm halkçı güçlerin yürüttükleri savaş ancak birlik ve dayanışma ile karşılaşır*” şeklindedir. İlhami Ertem konuşmasına devam ederek şu ifadeleri kullanmıştır: Behice Boran TÖS lokalinde yaptığı konuşmada ve birçok yerlerde, TİP'i öğretmenlerin, kurduğunu ifade etmiştir. Bu, bütün gazetelere geçmiştir. Durmadan bildiri yayınlayan TÖS acaba bunu niye tekzip etmemiştir? Orta yerde bir öğretmen kıyımı yoktur. Orta yerde kanunları uygulama vardır. Şerefli Türk öğretmenini üç beş tane gözü kararmış, öğretmenlik şerefini idrak etmeyen tasallutundan kurtarma vardır (*TBMM Tutanak Dergisi*, B:28, O:2, 05.02.1968: 604-605). TÖS, iktidarı Amerikan uyduluğu yapmakla ve haksız disiplin cezaları uygulamakla suçlamış, Bakan İlhami Ertem ise kanunları uyguladıklarını ifade etmiştir.

TÖS'ün yaptığı eylemleri eleştiren Tarık Buğra'nın *Tercüman*'da yayınlanan “*Ant İçen Öğretmenler*” isimli makalesinde; “(...) *Kısacası bugün ant içen, 'Bağımsız Türkiye.. Özgürlük.. Kahrolsun Amerika' diye bağırان öğretmenler, 'İlle ben, ille benim tutumum ve anlayışım, çünkü ben hepinizden üstünüm, herkesten iyi bilirim, bilen yalnız benim' diyen Ortaçağ artıklarıdır (...) Bu TÖS'lü öğretmenler mesleklerini ve Türkiye'yi gerçekten seviyorlarsa –sevginin ne ağır bir mesuliyet ve ne zor bir liyakat olduğunu öğrendikten sonra- hemen sınıflarına dönmelidir ve bu büyük işin–vatan kurtarmanın–kapıldıkları kolay yolundaki çirkeflerden sakınmalıdırlar...*” (Buğra, 10.01.1969: 2) ifadeleri yer almış ve anti-empyralist gösteriler yapan TÖS mensubu öğretmenler ortaçağ artıklarına benzetilmiştir.

1969 yılı Millî Eğitim Bütçesi görüşmelerinde CHP Grubu adına söz alan Hüseyin Atmaca da öğretmenlere yapılan baskıları, yıldırma çalışmalarını, haksız yere yapılan nakil ve tayinleri gündeme getirerek şunları söylemiştir: Vatanperver ve milliyetçi öğretmenlere uygulanan baskı eğitim buhranı ortaya çıkarmaktadır. Millî Eğitim Bakanı kendi politik görüşlerine uygun olmayan öğretmenlere nakil, tayin ve yer değiştirme gibi cezalar

vermektedir (TBMM Tutanak Dergisi, B:29, O:2, 01.02.1969: 58).

Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem Atmaca'nın eleştirilerine cevaben; Aydın zümreyi temsil eden öğretmenlerimizin fikir ve düşünce özgürlüğü Anayasanın getirdiği ve bizimde inandığımız demokratik rejimin en tabii gereğidir. Fakat memur statüsünde olan ve Devlet Memurları Kanunu öğretmenlerin açıkça politika yapmasına imkân tanımamaktadır. Şayet açık politikanın içinde bulunan ve bir politikacıdan daha fazla politikanın içerisinde yer alan birkaç öğretmen hakkında kanunların gerektirdiği soruşturmalar yapılmıştır ve yapılmaya da devam edilecektir (TBMM Tutanak Dergisi, B:29, O:3, 01.02.1969: 117) ifadelerini kullanmıştır.

TÖS, iddia edilen sorunların çözülmediği gerekçesiyle 15-19 Aralık 1969 tarihleri arasında İLK-SEN'in de destek verdiği Büyük Öğretmen Boykotu düzenlenmiştir. MÖB ise TÖS ve İLK-SEN'in eylemlerine katılmayarak bu eylemleri sosyalist devrime ulaşmak için kullanılan bir maşa olarak görmüştür. Böylece öğretmenler arasındaki gerginlik ve kamplaşma daha da artmıştır. Büyük Öğretmen Boykotunun ana nedeni olarak, köylünün ezilmesine razı gelmeyen, eğitimle bu dengeyi, ezilen sınıflar adına bozmak isteyen öğretmenleri, mevcut iktidarın, halkın gözünde kötülemek, halkın öğretime olan güvenini sarsmak için uyguladığı ekonomik, siyasi ve idari baskılar olarak gösterilmiştir (Büyük Eğitim Yürüyüşü, 1969: 5-7). TÖS, ayrıca AP'yi öğretmenleri kötü ekonomik şartlarda çalıştırmakla da itham etmekteydi.

Cumhuriyet'in "EN BÜYÜK BOYKOT BAŞLADI" şeklinde sür manşetten verdiği haberde; "TÖS ve İLK-SEN'in ortaklaşa düzenledikleri dört günlük genel öğretmen boykotu, dün sabah 8'de, bütün yurttan başlamıştır. Boykot kararlarıyla çeşitli kaynaklardan alınan bilgilere göre, boykota katılma oranı, yüzde 80'i bulmuştur. (...) Boykot sırasında çeşitli şehirlerde olaylar çıkmış, Ankara Savcılığı, TÖS ve İLK-SEN Başkanları hakkında soruşturma açmış ve boykotu destekleyen bildirimler dağıtan bazı öğretmen ve öğrenciler nezaret altına alınmışlardır" (Cumhuriyet, "En Büyük Boykot Başladı", 16.12.1969: 1) ifadeleriyle yer almıştır. Büyük Öğretmen Boykotu'nu destekleyen *Cumhuriyet*'in, haberi manşetten ve büyük puntolarla vererek, okuyucuyu etkilemeye çalıştığı, haberde boykota katılım oranının %80 olarak verilmesinin amacı ise; boykota meşruiyet katmak olduğu söylenebilir. Haberde ayrıca Büyük Öğretmen Boykotu nedeniyle uygulanan basın sansürüne ve TÖS ve İLK-SEN başkanları hakkında açılan soruşturmalara dikkat çekildiği görülmektedir.

Tercüman yer alan haberde ise *Cumhuriyet*'le tamamen zıt bir anlayış içinde, boykotun başarısız olduğunu iddia edilmiştir. Ayrıca gazetenin, "büyükşehirlerde iştirakin yüzde 80, Anadolu'da ise yüzde 90 civarında olduğunu ileri sürmüşlerdir" ifadelerini kullanarak TÖS ve İLK-SEN'in iddialarına katılmadığı açık şekilde görülmektedir. *Tercüman*'ın "TÖS ve İLK-SEN İçin Tahkikat Açıldı" başlıklı haberinde Büyük Öğretmen Boykotunun başarısızlığa uğradığı şu ifadelerle vurgulanmıştır: "TÖS ve İLK-SEN tarafından alınan öğretmenlerle ilgili 4 günlük ihtar boykotu dün bazı öğretmenlerin derslere girmemesiyle başlatılmıştır. Resmî kaynaklar boykotun genel bir 'Başarısızlığa' uğradığını ifade ederken, boykot komitesi yetkilileri büyükşehirlerde iştirakin yüzde 80, Anadolu'da ise yüzde 90 civarında olduğunu ileri sürmüşlerdir...." (Tercüman, "TÖS ve İLK-SEN İçin Tahkikat Açıldı", 16.12.1969: 1).

Hürriyet'in "ÖĞRETMEN BOYKOTU BÜTÜN YURTTA TUTTU" şeklinde sür manşetten verdiği haberde; "Yurt çapında toplu bir boykota giden öğretmenler, 'Gelir adaletsizliği ortadan kalkana kadar devam edeceklerini' söyledikleri direnişi dün de sürdürmüşler ve boykotu yürüten Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın ifadesine göre, Türkiye'deki 130 bin öğretmenden 90 bini bu harekete katılmıştır. Hükümet... önceki gün koyduğu 'yayın yasağını' kaldırmıştır. (...) Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz, TBMM'nin dünkü toplantısında öğretmen boykotu ile ilgili olarak yaptığı konuşmada, 'Öğretmenlerin kanun dışı hareketler yapmaya sevk edildiklerini' söyleyerek Ankara Valiliğince TÖS ve İLK-SEN yöneticilerine işten el çekirildiğini bildirmiştir. 'Yasalara karşı çıkanlar ağır hüsrana uğrayacaklardır.' diyen Oğuz, derslerin yüzde doksan oranında yürüdüğünü ve boykotun başarısız olduğunu iddia etmiştir..." (Hürriyet, 17.12.1969: 1) denilmiştir. Haberin büyük puntolarla verilmesi *Cumhuriyet*'te olduğu gibi boykotun haklı ve meşru bir zemine oturtulmaya çalışıldığı izlenimi uyandırmaktadır. Büyük Öğretmen Boykotunun gazetelere politik görüşlerine paralel bir şekilde yansıtıldığı görülmektedir.

Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz'a öğretmen boykotlarının nedenleri sorulduğunda cevaben; "Hükümete karşı siyaset yapmak amacındaydılar. Sol yaygın değildi, solu yaymak, kendi içtihatlarına uygun gruplar ve yöneticiler oluşturmak istiyorlardı" (Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz'la Yapılan Görüşme, 27.01.2013) ifadelerini kullanmıştır. Oğuz'un açıklamalarından da anlaşılacağı gibi TÖS'ün asıl amacı öğretmenleri örgütleyerek komünizmi yaymaya çalışmaktır.

Büyük Öğretmen Boykotu Meclis'te de tartışma konusu olmuştur. Büyük Öğretmen Boykotuna tepki gösteren Cumhuriyet Senatosu Hatay Üyesi Tayfur Sökmen; TÖS ve İLK-SEN Anayasayı kendilerine göre uygulama

çabası içerisindeyler. Kendilerini Hükûmetin üstünde veya Hükûmetten ayrı bir durumda görerek değerli öğretmenleri boykota teşvik ederek, kanunları çiğneyip Devlet nizamını bozmaya çalışmaktadırlar. Amaç öğretmenlerin ihtiyaçlarının karşılanması ise bu kanunları çiğneyip, devlet nizamını bozmakla halledilemez. Şayet, amaç sosyalistlerin ideolojilerinin yerleştirilmesi ise buna asla müsaade edilemez (TBMM Tutanak Dergisi, B:16, O:1, 23.12.1969: 586) demiştir. Sökmen'e göre boykot öğretmenlerin haklarını aramaya yönelik olmaktan çok politik ve ideolojik bir amaç taşımaktadır.

1970 yılı Millî Eğitim bütçesi görüşmelerinde CHP adına söz alan Sivas milletvekili Hüseyin Öztürk; AP iktidarının, 100 bini aşkın üyesi olan İLK-SEN ve TÖS'ün Anayasa'nın ve ilköğretim programlarındaki millî, ekonomik ve sosyal sorunları çözücü çabalarını bile engelleyici bir tutum ve davranış içinde hareket ettiğini belirtmiştir. Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz Öztürk'ün eleştirilerine; Türk öğretmenini zaman zaman politikaya yapmaya zorlayan bir zihniyet söz konusudur. Yürüyüşler ve boykotlar Türk öğretmenini amaçlı bir şekilde kanun dışı davranışlara yönlendirmiştir. Hükûmet olarak Türk öğretmenini şerefli ve itibarlı bir hale getirmek zorundayız. Türk öğretmeninin görevi kanunlar çerçevesinde Türk gençliğini faziletli, erdemli ve bilinçli olarak yetiştirmektir sözleriyle cevaplamıştır (TBMM Tutanak Dergisi, B:36, O:3, 02.02.1970: 10, 87). Öztürk, Millî Eğitim Bakanlığının kendi mensuplarını korumadığını iddia etmiştir. Bakan Oğuz ise öğretmenlerin politikaya alet edilmemesi ve kanun dışı hareketlerde bulunmaması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin görevi eğitimi politikaya alet etmek değil, Türk gençliğini en iyi şekilde yetiştirmek için çaba göstermek olmalıdır. TÖS'ün ise faaliyetlerinde eğitimi bir tarafa bırakıp politika yapmaya başladığı ve iktidara karşı öğretmenleri örgütlemeye çalıştığı görülmektedir.

2. Milliyetçi Öğretmenler Birliği Konfederasyonu (MÖB)

MÖB'ün misyonu, öğretmenlerin her türlü sosyo-ekonomik haklarını korumanın yanında komünist olarak addettiği parti ve kurumlara karşı mücadele ederek öğretmenleri Türk Milliyetçiliği etrafında toplamaktır. İLK-SEN ve TÖS'ün faaliyetlerini sınıf çatışması yaratmaya yönelik olarak kabul eden MÖB, bu sendikaları SSCB'nin ekseninde sosyalist devrim amacı güden örgütler olarak görmüştür. Bundan dolayı Türkiye'nin ABD önderliğinde kurulan NATO'ya üyeliğini desteklemiştir. İLK-SEN ve TÖS'ün emellerine ulaşmalarını engellemek için milliyetçilik kavramını propaganda aracı olarak kullanmıştır. 1964 yılında kurulan ve 1971'e kadar faaliyetlerini sürdüren birlik, TÖS tarafından "*sarı sendika*" ve "*faşist sendika*" olarak nitelendirilmiştir. MÖB'de TÖS'ü "*Marksist*" ve "*komünist*" olmakla suçlamıştır. Her iki sendikanın kapatıldığı yıl olan 1971'e kadar, TÖS ve MÖB sürekli olarak bir çatışma içinde olmuşlardır.

23 Mayıs 1965'te yapılan MÖB kongresinde Selahattin Arıkan başkan seçilirken, Ekrem Kocatürk, Semahat Özel, Mustafa Cura, Zeki Akkoyunlu, Bahri Bozkurt ve Kasım Gömeçli de yönetim kurulu üyeliğine seçilmişlerdir (Türk Öğretmenlerine Sesleniş, 1965: 5). Milliyetçi Öğretmenler Birliği'nin amacı, birlik tüzüğünde şu şekilde yer almıştır: "*öğretmenler arasında tanışma, dayanışma ve yardımlaşmayı sağlamak, fikri ve mesleki alanda gelişme imkânlarını sağlamak*" (Türk Öğretmenlerine Sesleniş, 1965: 5). Birliğe, Türkiye vatandaşı olan her derecedeki fakültelerde ve yabancı okullarda asistanlık, öğretmenlik, doçentlik ya da profesörlük yapanlar, bu mesleklerden kendi isteğiyle ayrılanlar ya da emekli olanlar, öğretmen olup Millî Eğitim teşkilatında çalışanların hepsi üye olarak kabul edilmiştir. Hiçbir politik amacı olmadığını belirten MÖB, milliyetçi olmaları şartıyla tüm partilerle iletişime açık olduğunu fakat komünizmle suçladığı TİP'le hiçbir şekilde iletişime geçmeyeceğini belirtmiştir (Arıkan, 1970: 4)

MÖB Genel Başkanı Selahattin Arıkan'a göre, millî eğitimin istenen amaçlara ulaşabilmesi için öncelikle yeterli öğretmen kadrosu tesis edilmesi ve bu kadronun manevi açıdan donanım sahibi milliyetçi kişilerden seçilmesi gerekmektedir. Arıkan, öğretmenin asıl görevini ise vatan ve milletini seven ve bu yolda her türlü fedakârlığa göğüs geren karakterli ve cesur gençler yetiştirmek olarak belirtmektedir (Arıkan, 1967: 3).

Millî değerlere önem veren milliyetçi bir sendika olan MÖB yabancı dilde eğitime de sıcak bakmaktadır. *Tercüman*'ın "*Öğretmenler, Yabancı Tedrisatı Protesto Etti*" başlıklı haberinde; MÖB'ün ODTÜ'de yabancı dilde eğitimi şiddetle protesto ettiğine yer verilmiştir (Tercüman, 15.07.1966: 1).

Tercüman'ın "*Solcular, Öğretmen Eliyle Memleketi Yıkma Ümidinde*" başlıklı haberinde MÖB Genel Başkanı Selahattin Arıkan'ın TÖS'ün gerçekleştirdiği Devrimci Şûra'ya ilişkin açıklamasına yer verilmiştir. Haberde; "*Türkiye Milliyetçi Öğretmenler Konfederasyonu Genel Başkanı Selahattin Arıkan, Milliyetçi öğretmenler Birlikleri ve Federasyonlarına gönderdiği bildiriye, Türkiye'deki bütün solcu kuruluşlar bu memleketi öğretmen eliyle yıkmanın ümidi içinde olmalıdırlar ki devirici Şûra idaresini TÖS'e bırakmışlardır. Arıkan, Şûra adı altındaki istismarcı toplantısında "NATO'ya hayır" kampanyasının okullarda açılması için karar alındığını,*

bunun Türkiye'yi Rusya'nın kucağına düşürecek hıyanet olduğunu söylemiştir" (Tercüman, 11.10.1968: 1,7) ifadeleri yer almıştır. Arıkan TÖS'ün nasıl kurulduğunu ve faaliyetlerini gündeme getirerek, asıl amacının öğretmenleri örgütleyerek komünizmi yaymak olduğunu vurgulamaya çalışmıştır denilebilir.

Arıkan'a göre öğretmenler arasındaki menşee farklılıkları kaldırılmalı ve ilkokul ve ortaokul öğretmenleri arasındaki eğitim farklılıkları giderilmelidir. Ayrıca ilkokul öğretmenliğini tercih eden kişilerin de mesleki açıdan tatmin edilmesi gerekmektedir (Arıkan, 1969: 14). Arıkan'ın eğitim sisteminde değindiği bir diğer nokta ise müfettişlik görevine getirilen sol görüşlü kişilerin, yalnızca politik görüşleri nedeniyle öğretmenleri cezalandırmaları ve baskı altında tutmalarına yönelik olmuştur. Arıkan, bu müfettişlerin adi suçlar işledikleri halde halen görev başında olduklarını iddia etmektedir. Bunun nedeni olarak ise TÖDMF ve TÖS gibi solcu öğretmen örgütlerinin MEB görevlilerini baskılamalarını göstermektedir.

Eğitim alanında, okuma-yazma oranının halen istenilen seviyede olmamasını eleştiren MÖB (Uğur, 1967: 3), ortaöğretimdeki program yanlışlıklarına da tepki göstermektedir. Zira MÖB'e göre; ortaöğretimde okutulan dersler öğrenciyi hayata hazırlamaktan uzak, öğrenci kapasitesinin üzerinde ve karmaşık niteliktedir. MÖB'ün eğitim anlayışına göre, ortaöğretimde çok bilgi yerine pratikte kullanılacak bilgiler öğretilmelidir. Bunun için ortaöğretimde program değişikliğine gidilerek öğrencilerin yeteneklerini gözeten bir program seçilmelidir (Alp, 1968: 9).

Arıkan'a göre Türk millî eğitim sisteminin yetersizliklerinden dolayı ortaokula giden öğrencilerin yarısı dahi liseye gidememektedir. Okula devam edemeyen öğrencileri hayata hazırlayan tedbirler alınmadığı için de bu öğrenciler hayata küsmektedir. Ayrıca gençlerin büyük bir kısmının, öğrenim gördüğü alandan farklı yerlerde çalıştığına dikkat çekmektedir (Arıkan, 1968: 3).

Ayrıca MÖB'ün üniversitedeki öğrenci olaylarını da eleştirdiği *Tercüman*'da çıkan "*Rektör Odaları Zıfak Odaları Hâline Geldi*" başlıklı yazısında; üniversitelerde meydana gelen işgal ve boykotlardan öğretmen olarak endişe duydukları, solcuların kendi ihtirasları uğruna ülkenin eğitim ordusunu kullanarak ülkeyi parçalamak amacıyla oldukları, öğrencilerin eğitimlerine devam etmesini sağlamayı da bir görev olarak gördükleri ve vatanın üç beş solcunun kirli elleri ile kirletilip parçalanmayacağı (Tercüman, 24.04.1969: 1,7) sözleriyle yer almıştır.

TÖS'ün düzenlediği büyük öğretmen boykotunu da eleştiren MÖB'ün bu konudaki açıklamaları *Tercüman*'ın "*Selahattin Arıkan Boykotta Başrolü TRT Oynamıştır Dedi*" başlıklı haberinde yer almıştır. Habere göre; "*Türkiye Milliyetçi Öğretmenler Konfederasyonu tarafından bağlı kuruluşlara dün gönderilen genelgede öğretmen boykotunun öğretmen haklarıyla bir ilgisi olmadığı öne sürülmüştür. Başkan Selahattin Arıkan imzasıyla gönderilen genelgede boykotun maarif tarihine siyah sayfalar hâlinde geçeceği bildirilmiştir. Genelgede özette solcular öğretmeni tarifinden dahi aciz kimseleri sahneye çıkarmışlardır. Bu ayaklanma denemesinde TRT başrolü oynamıştır*" (Tercüman, 22.12.1969: 1). Arıkan'ın açıklamalarından anlaşılacağı gibi, büyük öğretmen boykotu öğretmenlerin haklarını savunmak için yapılmamakta, TRT ise boykotları destekler bir tutum içerine girmektedir.

Eğitimde reforma öncelikle ekonomik ve sosyal sıkıntıların çözülmesiyle başlanması gerektiğini düşünen MÖB, yeni göreve başlayan öğretmen maaşlarının ve çocuk zamlarının revize edilerek günün şartlarına uygun hale getirilmesini istemektedir. Ayrıca öğretmenlere verilen eğitim ödeneklerinin millî eğitimde çalışan tüm personele verilmesini gerektiğinin de önemini vurgulamaktadır. Her tür kurs ve seminerlerin ücretli ve yolluğa tabi olması gerektiğini belirten MÖB, Doğu'da çalışan öğretmenlerin de tazminat alması ve konut sorunlarının çözülmesi gerektiğini savunmaktadır. Öğretmenlerin sağlık problemleriyle ilgili de, Türkiye'nin her köşesinde ihtiyaca cevap verecek kadar öğretmen hastanesi açılması gerektiğini vurgulayan MÖB, sağlık sisteminin öğretmenlerin her yıl sağlık kontrolünden geçecek şekilde düzenlenmesini talep etmiştir (Saygıner, 1969: 2). Ayrıca MÖB, toplumun her kesimine eğitim veren öğretmenlerin bilgi ve yeteneklerini yetersiz araç gereçlerle genç nesillere aktaramayacağını da vurgulamıştır. Bu nedenden dolayı, MEB'in eğitim araç gereçlerini ülke içinde imal etme fikrine de sıcak bakmıştır (Maçkalı, 1968: 2).

Faruk Timurtaş *Tercüman*'da kaleme aldığı "*Türkiye Muallimler Birliği*" isimli makalesinde MÖB'ün politika ve ideoloji havasından uzak vatanperver bir öğretmen sendikası olduğunu belirtmiştir. Makalede; "*(...) öğretim üyelerinin ve her dereceden öğretmenin gayretiyle kısa zamanda gelişen Muallimler Birliği, mesleki meseleleri ele alıştıraki hassaslık, öğretmenlerin derterini dile getiriş ve müdafadaki samimiyet ile hemen meslektaşların sevgi ve alakasını üzerinde toplamıştı. 22 yıldan beri devamlı olarak çıkardığı BİLGİ mecmuası ile tertip ettiği seminer, konferans ve toplantılarla, dil kongreleriyle, pedagojik, kültürel çalışmalarıyla ve umumi olarak milliyetçi, medeniyetçi, ilerici tutumuyla Türkiye Muallimler Derneği eğitimimize ve vatanımıza inkâr edilemez*

hizmetler etmiştir ve etmektedir" (Timurtaş, 18.09.1970: 2) denilerek MÖB'ün eğitime, öğretmenlere ve vatana yaptığı hizmetler ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

MÖB'ün faaliyetleri Meclis'in gündeminde yer alamadığı gibi, *Tercüman* gazetesi dışında *Cumhuriyet* ve *Hürriyet*'te de fazla yer almadığı görülmektedir. MÖB'ün milliyetçi bir sendika olması, öğretmen boykot ve eylemlerine katılmaması ve tepki göstermesi, faaliyetlerinin sol/sosyalist politik görüşe sahip *Cumhuriyet* ve bazen tarafsız, bazen de *Cumhuriyet*'e yakın çizgide olabilen *Hürriyet*'in gündemine getirilmeyerek arka planda kalmasının amaçlandığı şeklinde yorumlanabilir. MÖB'ün faaliyetleri milliyetçi/muhafazakâr politik görüşe sahip *Tercüman*'da yer almıştır.

3. İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İLK-SEN)

TÖS ve İLK-SEN yöneticilerinin Türkiye'nin geri kalmışlık nedenlerini ifade etme tarzları ve çözüm yolları birbirleriyle paralellik arz etmektedir. Her iki sendika yöneticileri de Türkiye'nin geri kalmışlığının nedeni olarak, ülkedeki kapitalist sistemi sorumlu tutmakta, söz konusu sorunun ise emekçi olarak tabir ettikleri üye öğretmenlerin, esnaf, işçi ve köylülerle el ele vererek gerçekleştirecekleri sınıf mücadelesi ile çözülebileceği kanaatinde dirler. Bundan dolayı fikri eylemlerde birlikte hareket etmeyi tercih etmişlerdir. TÖS ve İLK-SEN, öğretmen sendikacılığı hususunda müthiş bir rekabet içinde olmuşlardır. TÖS'den farklı olarak İLK-SEN, merkezi sendikacılığı değil, ilkokul öğretmenlerinin haklarını savunan sendikacılığı benimsemiştir.

TÖS'ün kurulması sırasında yönetim kurulunda yeterince yer alamadığını düşünen ilkokul öğretmenleri, 1965'te İlkokul Öğretmenleri Sendikası'nı kurmuştur. Böylece öğretmen sendikacılığında politik görüş farklılıklarının yanı sıra kademe farklılıkları da söz konusu olmuştur. İLK-SEN'in sendikacılık anlayışına göre; tüm kademedeki öğretmenler tek bir sendika altında birleşmemeli, hakları ayrı ayrı savunulmalıdır. Ayrıca sendikalar, kanunlar çerçevesinde üyelerini işverene karşı savunmalıdır. İLK-SEN kanunlar dâhilinde çalışmayan ve işverenin yanında yer alan sendikalara, "*sarı sendika*" adını vermiştir.

İLK-SEN'in kuruluş amacı sendika tüzüğü'nün 3. maddesinde şöyle belirtmiştir; "(...) *eğitim mesleğinin gelişmesine, bu meslekte görev yapan ilkokul öğretmenlerinin ekonomik ve sosyal, kültürel hak ve çıkarlarının korunup sağlanmasına ilişkin genel yurt sorunlarının çözülmesinde, ilgili demokratik kurumlara yardımcı olmak*" (Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası Federasyonu Tüzüğü, 1969: 2).

İLK-SEN'e göre; öğretmenliği bir bütün olarak ele alan diğer sendikalar, onları oyalamaktan başka bir şey yapmamıştır. Kendi stratejileri ile önceden sorunlarının farkına varılmayan ilkokul öğretmenlerinin artık farkına varılmaya başlandığını iddia eden İLK-SEN, ilkokul öğretmenlerinin yanı sıra ortaöğretimde görev yapan öğretmenleri de kendi çatısı altında toplamayı amaçlamıştır (Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası Federasyonu Tüzüğü: 13). Fakat güçlü bir sendika olan TÖS'ün gerçekleştirdiği faaliyetler, bu bakımdan İLK-SEN'in sönük kalmasına neden olmuştur.

Öğretimin diğer kademelerindeki öğretmenler, zorunlu okutacağı derslerin dışındaki ders saatleri için ek ücret aldığı halde ilköğretim öğretmenlerinin bu haktan yararlanamaması, İLK-SEN tarafından haksızlık olarak nitelendirilmektedir. Bu uygulamanın kaldırılmasını isteyen İLK-SEN, ilköğretim öğretmenlerinin girmekle zorunlu oldukları ders saatlerinin, haftada on saat ders ücreti alınabilecek şekilde düzenlenmesini teklif etmiştir (Eylemimiz ve Sendikal Mücadelemiz, 1970: 11-13). Ayrıca İLK-SEN, öğretmenlerin eğitim ödeneklerinin hayatın pahalılığı göz önüne alınarak düzenlenmesini de istemektedir (Eylemimiz ve Sendikal Mücadelemiz, 1970: 12). İlkokul öğretmenlerinin maaş ve ek ders ücretlerinin diğer öğretmenlerden düşük olması, basına da eleştirel bir bakış açısı ile yansımıştır.

Tercüman'ın "*Öğretmenler İçin Bir Kanun Teklifi*" başlıklı haberinde; "*CMKP Muş milletvekili Kemal Aytaç, köy enstitüsü mezunu ilkokul öğretmenlerinin haftada 26 saat ders vermelerine ve bunun 20 saatinin maaş, 6 saatinin de ders ücreti olarak verilmesine dair bir kanun teklifi hazırlayarak Meclis Başkanlığına sunmuştur*" (Tercüman, 19.11.1966: 7) denilmiştir.

Cumhuriyet'in "*İlkokul Öğretmenleri İçin Yeni Kanun Teklifi*" başlıklı haberine göre; "*Muş CKMP Milletvekili Kemal Aytaç 'Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Meslek okulunu bitirmiş veya 1952 yılından önce Köy Enstitüsü mezunu olan İlkokul öğretmenlerinin haftada 26 saat ders okutmakla yükümlü olmalarını' öngören bir kanun teklifi hazırlamıştır. Teklif aynen kanunlaşırsa ilkokul öğretmenleri, maaşları karşılığında haftada 20 saat ders okutacaklar, diğer 6 saat için saat başına on lira ders ücreti alacaklardır.*" (Cumhuriyet, 19.11.1966: 1). Her iki gazetede de ilkokul öğretmenlerinin ders saatlerinin düzenlenmesine ilişkin Meclis'e sunulan kanun teklifine benzer şekilde yer verilmiştir.

1966 yılında haberlere taşınan İlkokul öğretmenlerinin maaş ve ek ders ücretlerinin artırılması 1968 yılında da

gündeme gelmiştir. *Hürriyet*'in "İlkokul Öğretmenleri Yüksek Maaş ve Ek Ders Ücreti İstiyorlar" başlıklı haberinde; "İlkokul Öğretmenleri Sendikası Federasyonu, Millî Eğitim Bakanı'na verdiği bir muhturada, maaşlarının en yüksek barem derecesine çıkarılmasını ve 20 dersten sonra kendilerine ders başına 10 lira 'ek ders ücreti' verilmesini istemişlerdir. Muhturada ayrıca, eğitim ödeneğinin yeniden ayarlanması, ders kitaplarının sayısının azaltılması, ders araçlarının Bakanlığın kontrolü altında yapılması teklif edilmiştir. Muhturada bunlardan başka devlet vasıtalarının hepsinde öğretmenlere indirimli tarife tatbiki de talep edilmiştir" (*Hürriyet*, 04.01.1968: 1) ifadeleriyle gündeme taşınmıştı.

Aynı konunun yaklaşık iki ay kadar sonra *Tercüman*'da yayınlanan Ali Rıza Alp'in "Öğretmenlikte Kademeler ve Ek Ders Ücretleri" adlı makalesine de yansıdığı görülmektedir. Makalede öğretmenlerin yaşadığı zorluklara değinilerek "(...) Bir ilkokul öğretmeni, çeşitli güçlüklerle savaşırken hafta 28 saat mecburi ders okutur. Ücretli ders saati ve ek ders ücreti almaz. Bir ortaokul öğretmeni 18 saat mecburi ders okutur. 12 saat ise ücretli ders okutabilir. Bu takdirde maaşından ayrı olarak eline 480 lira ders ücreti geçer. (...) Tekniköğretimde mecburi ders saati 16 ayrıca 960 lira tutarında 16 saatlik de ek ders ücreti vardır. Yükseköğretimde görevlilere 12 saat mecburi dersin dışında ayda 1200 lira tutarında ek ders ücreti tanınır. (...) Bu açık rakamlar gösteriyorlar ki öğretmenlerin yüzde seksenini teşkil eden ilkokul öğretmenleri, aşağı yukarı sadece maaşları ile geçinmek zorundadırlar. (...) Öğretimin hiçbir kademesi diğerinden daha az kıymetli olmadığına göre, ilkokul öğretmenlerine reva görülen bu haksızlığın tez elden düzeltilmesi gerekir..." (*Tercüman*, 05.03.1968: 2) denilmiştir.

Tercüman'da yayınlanan Ali Rıza Alp'in "Siyaset Dışındaki Eğitim Teşekkülü" isimli makalesinde; "(...) Kongrelerinde fikir yerine sandalyeleri konuşuranların nasıl bir rejim arzuladıklarını tahmin etmek güç değildir. İlkokul Öğretmenleri Sendikası'nda ise fikirler konuşmuş, memleketin eğitim ve öğretim meseleleri uygulayıcılar tarafından tam bir tarafsızlık içinde dile getirilmiştir. 106 bin öğretmeni pek yakın bir zamanda çatısı altında toplamaya namzet olan İlkokul Öğretmenleri Sendikası, sendikacılık alanında başarılı bir imtihan vermiş, kendisine bağlananları memnun etmiştir..." (*Tercüman*, 03.08.1968: 2) ifadeleri yer almıştır. Alp'e göre İLK-SEN, politikayla fazla ilgilenmemiş ve eğitim sorunlarını tarafsız bir bakış açısı ile dile getirmeye çalışmıştır.

Cumhuriyet'in haberinde ise İLK-SEN'in ilkokul öğretmenlerinin sorunlarını dile getirmeleri "İLK-SEN'in Bildirisi 'öğretmenler insanca yaşama olanaklarından yoksundur'" başlıklı haberine yansımıştır. Habere göre; "Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası Genel Yürütme Kurulu dün yayınladığı bir bildiri ile 'İnsan gibi yaşamak' istediklerini, buna imkân bulamadıklarını ve bu durumun sebebinin 'bozuk düzen' olduğunu ileri sürmüşlerdir. (...) Bildiride şöyle denilmektedir: 'Her birimizin evine haftada yarım kilo et bile girmez, halkımızın çocukları gibi bizim de çocuklarımız ileri eğitim olanaklarından yoksundur. Doktorsuzluk, ilaçsızlık, evsizlik, müfettiş baskısı, horlanıp sömürülmeler, bizim yıllardır değişmeyen kaderimizdir'..." (*Cumhuriyet*, 09.08.1969: 1). Haberde İLK-SEN'in öğretmenlerin maddi ve manevi zorluklarla mücadelesini dile getirdiği bildiriye dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

TÖS gibi İLK-SEN'de Türkiye'de kapitalist bir sistemin oluşmasını istememiş, TÖS ile paralel olarak sınıf çatışması ve Amerikan karşıtlığını sendikal propaganda aracı olarak kullanmıştır. Yine İLK-SEN'de ülkenin eğitim sistemindeki ve ekonomisindeki bozuklukların nedeni olarak kapitalist sistemi görmüş, Türkiye'nin kötü gidişattaki ekonomi politikası ve eğitim politikalarından da Amerika'yı sorumlu tutmuştur.

Öğretmenlerin sağlık problemlerinin çözülmesini isteyen İLK-SEN, formalite sıkıntısı olmadan öğretmenlerin hastanelere kabul edilmesini ve ilaçların da millî eğitim örgütünün anlaştığı bir eczane aracılığıyla temin edilebilmesini talep etmiştir. Bunlara ilaveten, öğretmenlerin barınacakları konutların maaşlarına göre hayli pahalı olduğunu belirten İLK-SEN, Öğretmenler Bankası, Emekli Sandığı ya da benzeri bankaların sağlayacakları krediler ile öğretmenlerin konut sahibi olmasının önünün açılmasını istemiştir (Sorunlarımız ve Çözüm Yollarını Gösterir Muhturadır, 1970: 2). İLK-SEN'in ilkokul öğretmenlerine yönelik olarak dile getirdiği bir diğer konu ise öğretmenlerin nakil, tayin ve terfilerinde hükümetçe atanan mahallî yönetici ve valilerin etkisi olması nedeniyle bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde partizanca uygulamalara neden olunmasıdır. İLK-SEN'in iddiasına göre; pek çok ilköğretim öğretmeni, haksız yere ihraç edilme, bakanlık emrine alma gibi cezalara çarptırılmaktadır (Birleşmemiz Bir Üst Örgütte Olacaktır, 1970: 12). Öğretmenlerin Bakanlık emri altına alınması, çoğu zaman olumsuz bir durum olsa da bu cezaların toplumsal düzeni sağlamada ve eğitimin aksayan yönlerinin düzeltilmesinde yardımcı olduğunu söylemek mümkündür.

Mecliste 1969 yılı Millî Eğitim Bütçesi görüşmeleri sırasında CHP Grubu adına söz alan Denizli milletvekili Hüseyin Atmaca öğretmenlere yönelik baskı, yıldırma, ihraç, haksız nakil, terfi ve tayinlerle ilgili olarak; bir

öğretmenin mesleki bir toplantı sırasında Bakana soru sorduğu için açığa alınması, köyün ve köylünün sorunlarına çözüm bulmak için çaba gösteren ve kooperatif kurulmasına liderlik eden öğretmenin Bakanlık emrine alınması ve öğretmenin başka bir ile sürülmesi eğitim ilkeleriyle bağdaşmaz (TBMM Tutanak Dergisi, B:29, O:2, 01.02.1969: 58) demiştir. Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem Atmaca'nın eleştirisine cevaben; bir öğretmen tarafsızlığını kaybederek "Türkiye bugün müzmin bir sosyal ve ekonomik düzen bozukluğu içindedir. Türkiye 200 yıldan beri kalkınacağıma diye bir batağın içine saplanmış, her gün çırpındıkça biraz daha batağın derinliklerine gömülmektedir" diyemez. Özellikle bunu bir topluluğun içerisinde söyleyemez. Bu görüşünü aktif bir politikacı gibi kahve kahve, meydan meydan, salon salon başkalarına aktaramaz. Aktardığı takdirde hakkında gerekli kanuni soruşturmayı yaparım. Yapamazsam sorumlu olurum (TBMM Tutanak Dergisi, B:29, O:3,01.02.1969: 117) sözleriyle, öğretmenlerin tarafsız olması ve politikanın içerisinde yer almaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Süleyman Demirel Dönemi'nde özellikle TÖS ve İLK-SEN gibi sol görüşlü sendikalar aracılığıyla öğretmenlerin fazlasıyla politika içerisinde yer almaya başladığı ve eğitimde de kendi ideolojilerini yerleştirmeye çalıştığı, Hükümetin de bu konularda kanunlar çerçevesinde gerekli tedbirleri almaya çalıştığı söylenebilir.

Öğretmenlerin yaşadığını iddia ettikleri sorunlar konusunda TÖS ile birlikte hareket eden İlkokul Öğretmenleri Sendikası, TÖS öncülüğündeki öğretmen boykotuna da destekte bulunmuştur (İlk-Sen, 1970, C:1, S:2: 3).

İLK-SEN ve TÖS'ün çabalarıyla yürütülen öğretmen boykotu, *Cumhuriyet*'in "Boykot Genişledi, İstekleri Kabul Edilmezse Öğretmenler, Türkiye Çapında Direnişe Gececek" başlıklı haberinde yer almıştır. Habere göre; "TÖS Genel Merkezi'nden verilen bilgiye göre, Erzurum ve Silifke'den sonra; dün de Ardahan, Göle, Posof, Dumlu, Ilıca, Hınıs, Oltu ve Hanak'ta öğretmenler, boykota başlamışlardır. Boykota ilk ve ortaöğretimde görevli öğretmenler katılmaktadır...." (Cumhuriyet, 09.12.1969: 1).

Hürriyet'in "Dört Gün Sürecek Olan Öğretmen Boykotu Bugün Başlıyor" başlıklı haberinde ise boykotla ilgili olarak "İstanbul'da bulunan 13 bin civarında ilk, orta ve lise öğretmeni bu sabahtan itibaren ihtar boykotuna girişeceklerini ve direnişlerini okula gitmeme şeklinde 18 Aralık 1969 Perşembe akşamına kadar uygulayacaklarını bildirmişlerdir. (...) TÖS Konferans Salonu'nda yapılan toplantıya Türkiye Öğretmenleri ve İlkokul Öğretmenleri Sendikaları başkanlarıyla kalabalık bir öğretmen grubu katılmış, Millî Eğitim içindeki çıkmaza çözüm yolu bulunması için boykota gidildiği belirtildikten sonra, Türk Millî Eğitimi'nin öğretime artık söz hakkı vermesi gerektiği kaydedilmiştir..." (Hürriyet, 15.12.1969: 1)denilmiştir. Haberler incelendiğinde *Cumhuriyet*'in öğretmen boykotuna katılımı yüksek göstermeye çalıştığı, *Hürriyet*'in ise boykotun ne kadar süreceğine ve nedenine yer verdiği görülmektedir.

Öğretmen boykotu konusunda *Tercüman*'da yayınlanan Ali Rıza Alp'in "Öğretmen Boykotu ve TÖS Genel Başkanı" isimli makalesinde şu ifadeler yer verilmiştir: "(...) Öğretmen Boykotundan sonra İLK-SEN ve TÖS Başkanları İstanbul öğretmenleri karşısında TÖS lokalinde boykotun sebeplerini izah ettiler. (...) Fakir Baykurt'un, konuşmasında, biz maaşlarımıza zam istiyorduk boykot yapmadık ki" demesi yersizdir. Kendini genel başkan yapanların düşüncelerini aksettirmekten de uzaktır (Tercüman, 03.01.1970: 2). Alp, Baykurt'un sadece zam istedikleri, boykot yapmadıkları yönündeki açıklamalarını inandırıcı bulmamaktadır.

Gençlik ve Spor Bakanı İsmet Sezgin'e eyleme katıldığı için meslekten atılan öğretmenler olmuş mudur, eyleme katılan öğretmenlere yönelik ne tür önlemler alınmıştır? sorusu yöneltildiğinde cevaben; "Şu eyleme katıldı diye atılan öğretmen olmadı. O anda fikirlerini ve düşüncelerini çok rahat söyleyebiliyorlardı. Toplumda da bir korku iklimi yoktu. Özgürlük vardı, dilediklerini söyleyebiliyorlardı, hatta aşırı bir şekilde söyleyebiliyorlardı. Ben uzun yıllar parlamentoda bulundum, devlet hizmetinde de bulundum. Belirli kereler yani toplantılara katıldı, şu demeci verdi diye mesleğinden atılan öğretmen olmamıştır" (Gençlik ve Spor Bakanı İsmet Sezgin ile Yapılan Görüşme, 11.06.2013) demiştir. Sezgin'in de açıkladığı gibi Süleyman Demirel Dönemi'nde oldukça demokratik ve özgürlükçü bir ortam bulunmakta, eyleme katıldığından dolayı da hiçbir öğretmenin de meslekten ihraç edilmediği anlaşılmaktadır.

İLK-SEN ilkökul öğretmenlerinin haklarını savunmak amacıyla kurulmuş, politikayla ilgilenmeyeceklerini ileri sürmelerine rağmen birçok konuda sosyalist sendika TÖS ile birlikte hareket etmiştir. TÖS'ün düzenlediği büyük öğretmen boykotuna da destek vermiştir.

Sonuç

1961 Anayasası ile memurlara sendikalar kurarak örgütlenme hakkı tanınmıştır. 1961 Anayasası'nın tanıdığı bu haktan yararlanan öğretmenler kendi sendikalarını kurarak örgütlenmeye başlamışlardır. Bakan Sezgin

sendikaların ideolojik çatışma içerisine girdiğini ve öğretmenler için yararlı olmadığını belirtmiştir Öğretmenlerin kurdukları sendikalar içerisinde en çok ön plana çıkanlar ise TÖS, MÖB ve İLK-SEN olmuştur. TÖS ve İLK-SEN'in sendikal anlayışını sosyalist bir düzen değişikliği meydana getirme yönünde şekillenmiştir. Bu öğretmen sendikaları eğitim imkânlarının yetersizliği, öğretmenlerin olumsuz ekonomik ve sosyal şartlarda yaşamalarının sorumlusu olarak kapitalist sistemi göstermişlerdir. Öğretmen haklarını aramaya yönelik eylemler yapmışlardır. Sınıflar arası ayrıma dayalı bir toplumsal değişmeyi kabul etmeyen ve eğitimde millî ve manevî değerlerin kazandırılması amacını taşıyan ve TÖS ve İLK-SEN'in Türkiye'yi SSCB'nin uydusu hâline getirme çabası içerisinde olduğunu düşünen milliyetçi sendika MÖB ise TÖS ve İLK-SEN'in eylemlerini desteklememiş aksine karşısında olmuştur. TÖS ve İLK-SEN iktidarın sendikalarına üye öğretmenlere baskı yaptığı ve çeşitli cezalar verdiğini ileri sürerek Büyük Öğretmen Boykotu düzenlemişlerdir. Bakan Oğuz bu boykotların solu yayma amacıyla yapıldığını ifade etmiştir. Bakan Sezgin ise boykota katıldığı için meslekten ihraç edilen öğretmen olmadığını belirtmiştir.

İdeolojik kamplaşma içerisine giren öğretmen sendikaları öğretmenlerin özlük, sosyal ve ekonomik haklarını savunmayı ikinci plana itmeye başlamışlardır. Öğretmen sendikaları öğretmenlerin maddî şartlarının iyi olmadığını ve ülkenin eğitim sisteminde sorunların olduğunu kabul etmelerine rağmen ortak bir tavır sergileyememişlerdir. Öğretmen sendikaları gittikçe siyasallaşmış, kendilerine verilen sendika hakkını yeterince iyi kullanamamışlardır. 12 Mart askerî muhtırasından sonra öğretmenlerin sendika kurma hakları ellerinden alınmıştır.

Kaynaklar

- Adalet Partisi. (1969). *AP Seçim Beyannamesi*, 51.
- Alp, Ali Rıza. (30.12.1967). "Öğretmen Kısıyımı Meselesinin İçyüzü", *Tercüman*, 2.
- Alp, Nejat. (27-30 Ekim 1968a). "Ortaöğretimin Amacı Nedir", *Milliyetçi Öğretmen Birlikleri Konfederasyonu Türkiye I. Eğitim Kurultayı*, 9.
- Ankan, Selahattin. (1967). "Öğretmen ve Politika", Türk Öğretmenine Sesleniş, Samsun Milliyetçi Öğretmenler Birliği Yayın Organı, , Ankara, C:1, S:4, 3.
- _____. (27-30 Ekim 1968b). " Milliyetçi Öğretmen Birlikleri Konfederasyonu Türkiye I. Eğitim Kurultayı Açılış Konuşması", *Milliyetçi Öğretmen Birlikleri Konfederasyonu Türkiye I. Eğitim Kurultayı*, 3.
- _____. (1969). Millî Eğitim Camiasında Sol Tehlike ve Eğitim Problemleri, Ankara, 14.
- _____. (1970). "Milliyetçi Öğretmen Nedir? Ne Değildir?", Milliyetçi Öğretmen, Milliyetçi Öğretmenler Konfederasyonu İzmir Şubesi Yayın Organı, C:3, S:36, 4.
- Baykurt, Fakir. (03.08.1968). "Devrimci Eğitim Şûrası", *Cumhuriyet*, 2.
- Buğra, Tarık. (10.01.1969). "Ant İçen Öğretmenler", *Tercüman*, 2.
- Cumhuriyet*. (19.11.1966). "İlkokul Öğretmenleri İçin Yeni Kanun Teklifi", 1.
- _____. (24.12.1967). "Öğretmen Kısıyımını Protesto Haftası Başladı", 1.
- _____. (09.12.1969). "Boykot Genişledi, İstekleri Kabul Edilmezse Öğretmenler, Türkiye Çapında Direnişe Gececek", 1.
- _____. (09.08.1969). "İLK-SEN'in Bildirisi "Öğretmenler İnsanca Yaşama Olanaklarından Yoksundur", 1.
- _____. (16.12.1969). "En Büyük Boykot Başladı", 1.
- Eraslan, Levent. (2012). "Türkiye'de Eğitim Sendikacılığının Tarihsel Perspektifi ve Günümüz Eğitim Sendikacılığının Değerlendirilmesi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:28, 1-17.
- Gençlik ve Spor Bakanı İsmet Sezgin ile Yapılan Görüşme. (11.06.2013). Ankara.
- Gülmez, Mesut. (1998). "Dernek Kurma Hakkını Düzenleyen Yasalar", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, C:1, 80.
- Hürriyet*. (04.01.1968). "İlkokul Öğretmenleri Yüksek Maaş ve Ek Ders Ücreti İstiyorlar", 1.
- _____. (15.12.1969). "Dört Gün Sürecek Olan Öğretmen Boykotu Bugün Başlıyor", 1.

- _____. (17.12.1969). "Öğretmen Boykotu Bütün Yurtta Tuttu", 1.
- İLK-SEN. (1970). *Birleşmemiz Bir Üst Örgütte Olacaktır*, Türkiye İlk-Sen Yayınları: 5, Ankara, 12.
- _____. *Eylemimiz ve Sendikal Mücadelemiz*, (1970). Türkiye İlk-Sen Yayınları: 3, Ankara, 13.
- _____. (1970). *Sorunlarımız ve Çözüm Yollarını Gösterir Muhturadır*, Türkiye İlk-Sen Yayınları: 4, Ankara, 2.
- _____. (1970). Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası İstanbul Şubesi Yayın Organı, C:1, S:2, 3.
- Kabaklı, Ahmet. (06.09.1968). "Öğretmen Kıyımı", *Tercüman*, 2.
- Kili, Suna-Gözübüyük, Şeref. (1985). *Sened-i İttifaktan Günümüze Türk Anayasa Metinleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Koç, Yıldırım. (2006). TÖS, *Anti-emperyalist, Ulusalci, Emekten Yana Öğretmen Örgütü*, Ulusal Eğitim Derneği Yay., Ankara, 5-9.
- Maççalı, Ömer. (15 Nisan 1968). "Eğitim Araçlarının Yurtta Yapımının Ekonomik Değeri", Bozkurt, Milliyetçi Öğretmen Birlikleri Amasya Şubesi, Amasya, 2.
- Makal, Mahmut. (1969). *Zulum Makinesi Öğretmen Kıyımı*, May Yayınları, İstanbul, 111-126.
- Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz'la Yapılan Görüşme. (27.01.2013). İstanbul.
- MÖB, (1965). *Türk Öğretmenlerine Sesleniş*, Samsun Milliyetçi Öğretmenler Birliği Yayın Organı, C:1, S:2, 5.
- _____. *Türk Öğretmenlerine Sesleniş*. (1965). Samsun Milliyetçi Öğretmenler Birliği Yayın Organı, C:1, S:1, 5.
- Tercüman*. (15.07.1966). "Öğretmenler, Yabancı Tedrisatı Protesto Etti", 1.
- _____. (19.11.1966). "Öğretmenler İçin Bir Kanun Teklifi", 7.
- _____. (05.03.1968). "Öğretmenlikte Kademeler ve Ek Ders Ücretleri", 2.
- _____. (03.08.1968). "Siyaset Dışındaki Eğitim Teşekkülü", 2.
- _____. (11.10.1968). "Solcular, Öğretmen Eliyle Memleketi Yıkma Ümidinde", 1,7.
- _____. (24.04.1969). "Rektör Odaları Zifaf Odası haline Geldi", 1,7.
- _____. (16.12.1969). "TÖS ve İLK-SEN İçin Tahkikat Açıldı", 1.
- _____. (22.12.1969). "Selahattin Arıkan Boykotta Başrolü TRT Oynamıştır Dedi", 1.
- _____. (03.01.1970). "Öğretmen Boykotu ve TÖS Genel Başkanı", 2.
- Saygıner, Hamza. (1969). "Türk Millî Eğitimi Adına İstek ve Dileklerimiz", Milliyetçi Öğretmen, Milliyetçi Öğretmen Birlikleri Konfederasyonu İzmir Şubesi Yayın Organı, İzmir, C:3, S:41, 2.
- Timurtaş, Faruk. (18.09.1970). "Türkiye Muallimler Birliği", *Tercüman*, 2.
- TÖS. (1969). *Büyük Eğitim Yürüyüşü*, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 5-7.
- _____. (1969). *Türkiye Öğretmenler Sendikası Sürekli Çalışma Programı ve Sendikal Eğitim Planı*, İş Matbaası, Ankara, 12
- TBMM Tutanak Dergisi*. (05.02.1968). B:28, O:2, 604-605.
- _____. (01.02.1969). B:29, O:2, 58.
- _____. (01.02.1969). B:29, O:3, 58, 117.
- _____. (07.11.1969). B:4, O:2, 146.
- _____. (23.12.1969). B:16, O:1, 586.
- _____. (02.02.1970). B:36, O:3, 10, 87.
- T.C. Resmi Gazete*. (20 Temmuz 1965). Sayı: 10859, 4644.
- Uğur, Rahmi. (1967). "Millî Eğitim Davamız ve Öğretmen", Milliyetçi Öğretmen, Milliyetçi Öğretmen Birlikleri Konfederasyonu Samsun Şubesi Yayın Organı, C:1, S:3, 3.
- Yıldırım, Hidayet. (2013). "Türkiye'de Öğretmen Örgütlenmeleri (1960-1980)", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı Yüksek Lisans Tezi*, İzmir, xii.
- Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası Federasyonu Tüzüğü. (1969). Ankara, 2,13.

REFLECTIONS OF ACTIVITIES OF TEACHER UNIONS IN TURKISH PRESS IN THE PERIOD WHEN THE JUSTICE PARTY (ADALET PARTİSİ) WAS IN POWER (1965-1971)

Mustafa Aydın BAŞAR, Şengül BÜYÜKBOYACI

ABSTRACT

Teachers have been organized since 1960s by forming syndicates and associations in line with their political views. The purpose of such teachers' unions which were active in that period such as Primary School Teachers Union (İLK-SEN) and the Teachers' Union of Turkey (TÖS) was to attempt and to ensure the establishment of a socialist order in the national education system. These organizations, which stated that the expectations of Turkish society can only be met in the presence of socialist order, have made various actions in order to defend the socio-economic rights of the teachers and to establish a socialist order in the country. On the other hand, the purpose of the MÖB, which react to the activities of these unions was to prevent the domination of socialist order in Turkey, which appear as one class override the other class. The system defended by MÖB is the establishment of a society in which all classes are in solidarity. For the realization of this order, the commitment to spiritual and national values in society and education should be increased and these values should be supported.

Between the years of 1965-71, when the Justice (Adalet) Party was in power, political parties representing the right and left views also played a dominant role in the activities of the teacher unions. For this reason, the unions have become a subsidiary organ of the political parties. The involvement of these teachers' unions in the political environment caused them to move away from their main objectives. In the study, it was aimed to make an evaluation of the activities of the teacher unions on the education system and the teaching profession between the years 1965-1971, when the Justice (Adalet) Party was in power. Within the scope of this study, National newspapers Liberty (Hürriyet), Republic (Cumhuriyet), Interpreter (Tercüman) were scanned between 1965 and 1971, and descriptive analysis and document review techniques were used in the analysis of news related to teacher unions. These newspapers were selected aimfully according to "criterion sampling" method. The data were taken from archives of all three newspapers. While selecting the news, attention has been paid only to the training related parts of the teacher unions.

Keywords: Justice Party (Adalet Partisi), Teacher Unions, Education System, Teaching Profession, Turkish Press.